

AKT

TA STÖRRE ANSVAR, SVT SCENOGRAF MED SKÄRPA RÖSTDUBBNING I FOKUS

TEATERFÖRBUNDETS TIDNING NR: 8-2012

Glada nyheter om kulturkraft och ersättning för privatkopiering

I SLUTET AV 70-TALET arbetade jag på regionteatern i Västernorrland, då belägen i Härnösand. Teatern hade startat 1972 och var verkligen ett gemensamt arbete av den grupp som fanns med från början, alla var med i alla beslut. Entréget jobbade vi med repertoar och turnéläggning, för att förankra teatern i länet och nå stor publik. Teatern var mycket framgångsrik, inte bara i regionen utan gav eko i det så kallade Teatersverige. Framgång!

En dag kom ett önskemål från televisionen att överföra en föreställning till tv, många var skeptiska. Skulle man få tillräckligt med tid och planering? Visst, det skulle ske noggrant och inspelningen gjordes. Tyvärr visade det sig att farhågorna var besannande, resultatet blev inte bra. Jag minns att vi sa att "allt som byggts upp i förtroende för kvalitet revs ner på den timme tv-överföringen visades." Sant eller inte, vi blev lite brända.

Det finns många exempel på hur skådespelare och övriga ansvariga för en scenföreställning ställt sig tveksamma till förslag om att göra en överföring till ett annat medium. Det är två olika konstformer som ska gå samman. Men tiderna förändras, så även de tekniska förutsättningarna. Idag finns ett helt annat intresse, och även önskemål, från våra medlemmar att delta i in-

spelningar för att sprida scenkonstverk till en större publik, via tv och andra media.

I mitten av november arrangerade Teaterförbundet tillsammans med Dramatikerförbundet en seminariedag med rubriken "Den digitala scenen" som gav inspiration för framtiden. Medverkade gjorde några produktionsbolag som idag arbetar med att televisera föreställningar som säljs vidare till Sveriges Television. Vi fick också en presentation om hur de stora direktsända föreställningarna för e-biovisningar från Kungliga Operan planeras och genomförs. Alla poängterade att de inblandade – teknisk och konstnärlig personal måste vara motiverade att göra televiseringen. Det måste ske i en positiv anda, inte minst eftersom det fortfarande spelas in under intensiv, begränsad tid. Och viktigast av allt: kvaliteten måste säkras!

Dagen präglades av stor öppenhet från de olika producenterna, och gav underlag för Teaterförbundet att gå vidare med frågorna hur villkoren ska regleras när en utomstående producent tar initiativ till televiseringar. Än så länge sker inspelningar med olika villkor vad gäller arbetstider och ersättningar och arbetsskyldigheten för frilansare.

EN GLAD NYHET under november var den skiljedom som meddelades och som kommer att förbättra kulturskarpares villkor. Nämligen att upphovsmän och ut-

övande konstnärer får kompensation för den privatkopiering som sker av film och musik på externa hårddiskar och USB-minnen. Bakgrunden är att kulturskapare redan idag får ersättning för privatkopiering när det gäller DVD-skivor och mp3-spelare. Tekniken utvecklas och idag sker mycket privatkopiering direkt till en extern hårddisk eller ett USB-minne. Det handlar alltså inte om nya pengar, utan om att anpassa ersättningsmodellen till ändrade förutsättningar.

Jag menar att det är en positiv och framtidsinriktad dom. Som kulturskapare vill jag att allmänheten ska kunna kopiera film och ljudböcker för privat bruk, men denna rättighet förutsätter att vi som kulturskapare kompenseras för det, oavsett i vilken teknisk form kopieringen sker. Skiljenämndsdomen bidrar till att vi som konstnärligt yrkesverksamma kan leva av vårt skapande i framtiden!

Roligt sedan sist är också att kompetensutvecklingsprogrammet Kulturkraft Stockholm nu rullar i gång. Vid en filmcocktail under Stockholm filmfestival presenterades verksamheten vad gäller filmarbetare och verksamma inom filmproduktion. Kompetensutveckling inom film och scen finns nu i Stockholm, Skåne/Blekinge och Västra Götaland.

ANNA CARLSON
ORDFÖRANDE

PÅ OMSLAGET: PERNILLA OLSSON
FOTO: MICHAEL MELANSEN

Akt – Teaterförbundets tidning

Utkommer med åtta nummer per år och sänds utan särskild beställning kostnadsfritt till Teaterförbundets medlemmar.
Prenumerationspris: 350 kronor/år.

Ansvarig utgivare: **Jaan Kolk**. Chefredaktör: **Magdalena Boman**.

Layout: **Magdalena Boman**.

Grafisk form: **Mu ab**

Återkommande medarbetare: **Annicka Istemo, Gert Lundstedt, Kristian Pohl**.

Redaktionskommitté: **Åse Axberg, Frida Beckman,**

Mireille Bergenström, Eleonor Fahlén, Jens Karlsson, Jaan Kolk, Minna Krook, Martyna Lisowska Söderberg.

Postadress: Teaterförbundet, Box 127 10, 112 94 Stockholm.

e-post: magdalena.akt@mboman.se eller akt@teaterforbundet.se

Besöksadress: **Kaplansbacken 2A**.

Telefon: 08-441 13 00. Fax: 08-653 95 07. Redaktion: 070-664 55 59.

Annonser: **Swarthling & Bergström media AB**.

Kontaktperson: **Mia Lagerbäck** Tel: 08-545 160 72. e-post: mia@sb-media.se

Tryck: **DanagårdLitho**, Ödeshög 2012.

Repro: **Cicero Tryck och media**.

ISSN 0283-8176

Akt är medlem i Sveriges Tidskrifter

Pdf på tidningen finns även på TFs hemsida: www.teaterforbundet.se

Innehåll nr 8 - 12

Månadens bild – Erika Nicklasson	4
Träff mellan yrkesavdelningar	6
Snart kan Stockholms stadsteater och Kulturhuset bli ett	7
Förhandlingar på gång om Institutionsteatrarna	8
Upphovsmän får ersättning för privatkopiering	9
Dansare underbetalda i melodifestivalen	10
Regionalt skyddsombud fokuserar på film	13
Rutinerad och passionerad scenograf Pernilla Olsson, aktuell med "Dom över död man"	14
Alla välkomna att söka kurser hos Kulturkraft Stockholm	16
Möt dynamiska dialogregissören Joakim Jennefors	18
På en sekund ändrades Charlotta Halleröds liv	24
Bokkrönika inför juledigheten	28
Krönika: Kvinnor står för halva historien! Av Eva Millberg, skådespelare	29
Baksida – Heta nyårslöften från våra politiker...	32

Bild från förra årets melodifestival.

Nästa nummer kommer den 30 januari
Presstopp den 11 januari

Magi för maskör

Namn: Erika Nicklasson.

Ålder: 39 år.

Yrke: Maskör.

Aktuella uppdrag: Jobbar under hösten på Unga Klara, först med "Flygräddare", en samproduktion mellan Unga Klara och Riksteatern, därefter med produktionen "Mariosol", som har premiär i början av februari 2013.

Kulturupplevelse som inspirerat: I våras såg jag en utställning om Cindy Shermans liv och konstnärskap på "Moma" i New York och den var väldigt inspirerande.

ETT MAGISKT RESULTAT. I augusti begav sig alla skådespelarna i föreställningen "Flygräddare" på Unga Klara till Hagaparken i Stockholm. Tanken var att de utifrån begreppet "djungel" skulle skaffa sig en bild av vilka som skulle kunna finnas på platsen "Guvetvar" – som ju är namnet på den plats barnen i föreställningen nödlandar med flygplan efter en solstorm.

– Vi bestämde oss helt enkelt för att utforska platsen "Guvetvar". Låg den i yttersta rymden eller i en djup djungel? Vi visste att vi ville komma åt begreppet med hjälp av djungel och hemligheter, samt en känsla av att allt där faktiskt är möjligt. Vi visste inte riktigt hur vi skulle göra för att nå dit, men vi visste att själva platsen också stod för en slags frihetslängtan.

Det blev en annorlunda resa för Erika som maskör. Ensemblen tog sig an uppgiften med stort allvar. De jobbade två och två med material från skogen. De ägnade en halvtimme var åt uppgiften och hade ingen spegel. Resultatet blev enastående.

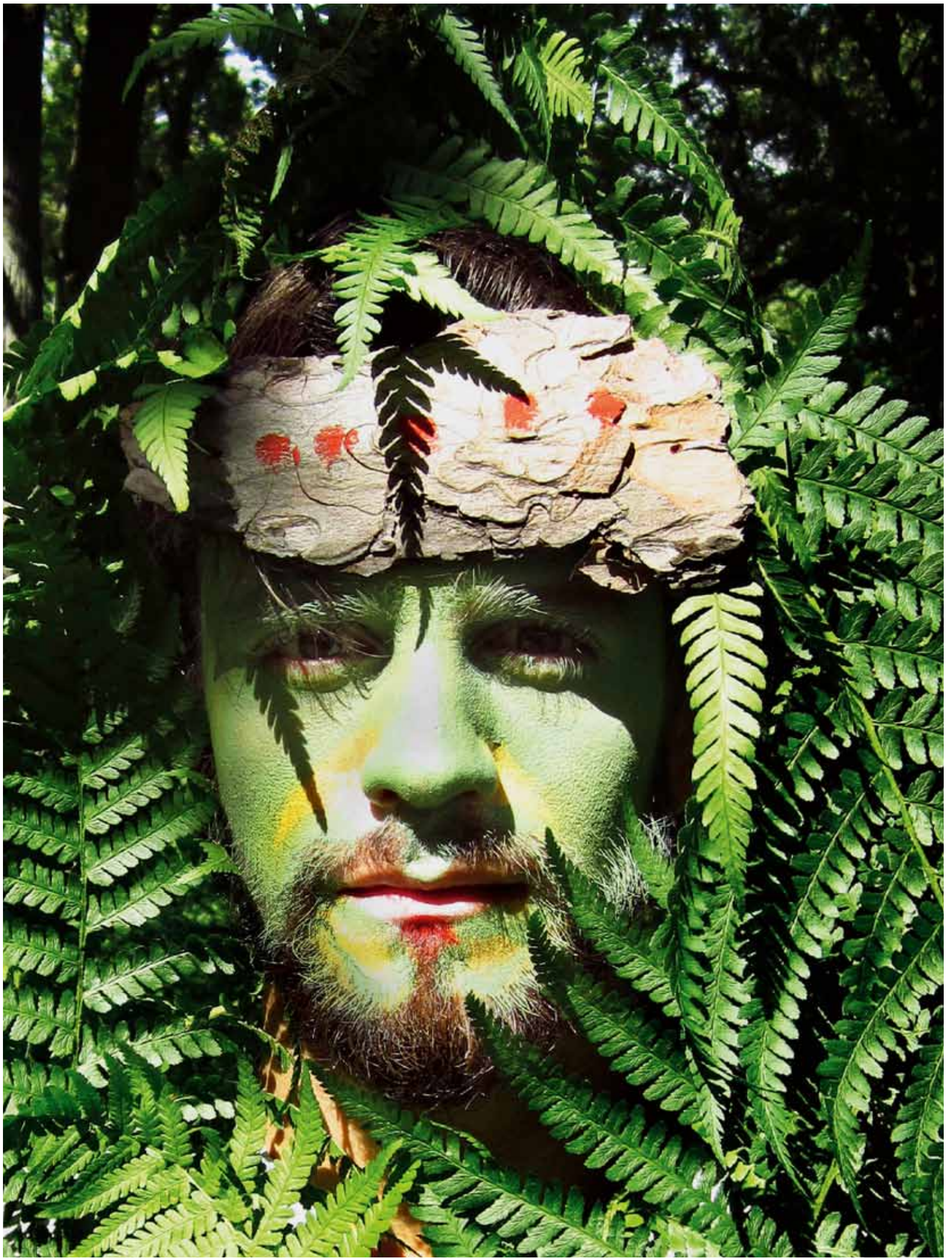
– Det är fantastiskt att som maskör få närma sig sitt jobb på det här sättet genom en workshop. Se hur skådespelaren Patrik Hont på bilden blir en del av skogen, han fullständigt äger platsen.

Likt en indianhövding, med självklar värdighet utstrålar han kraft, intensitet och lugn. Visst finns det också något hemlighetsfullt och oförutsägbart över uppenbarelsen på bilden. Lika snabbt som han dyker upp, kan han försvinna utan att "Guvetvar".

MAGDALENA BOMAN

Sara P. Borgström

BAROMETERN

Brukar du kolla om din arbetsgivare har kollektivavtal?

"Nej, hittills inte så ofta, men det är bra att bli påmind om detta"

Elin Iderberg, 26 år och musikalartist:

– Nej. Inte så mycket hittills. Men det är bra att jag blir påmind om detta. Jag har inte varit i branschen så länge, bara sedan 2008. Faktum är att jag just nu befinner mig i en brytpunkt. Jag har lagt ner min egen firma, och bestämt mig för att förhålla mig mer professionellt till mitt arbete. Då tillkommer det faktiskt att kolla om uppdragsgivarna har kollektivavtal. Som ny i branschen är det lätt att ta alla chanser som finns för att synas. Nu känner jag mig redo för att skapa större integritet runt om mig, och jag har faktiskt börjat sätta mig in i branschfrågor på ett annat sätt.

"Nej, jag kollar framför allt om de har försäkringar för anställda"

Maria Wicknertz, ljusstekniker frilans:

– Jag kollar alltid om arbetsgivaren har försäkring för mig, däremot kollar jag inte alltid om de har kollektivavtal. Normalt frågar jag om de har försäkring för anställda, och kanske borde jag vara mera noga och fråga exakt vilka försäkringar de har, men det har jag inte gjort. Jag F-skattar mer och mer och därmed faller ju försäkringarna under mitt eget ansvar.

"Ja, jag kollar mindre bolag för att mina assistenter ska kunna jobba bra"

Gilles Balabaud, film och eventscenograf:

– När jag jobbar med etablerade bolag tar jag för givet att de har kollektivavtal. Ska jag jobba för mindre, okända bolag så kollar jag upp det. Har bolaget inte avtal kan det mest få konsekvenser för mina assistenter, eftersom de då oftast inte får rätt villkor i förhållande till det jobb de lägger ner i produktionen. Själv är jag egenföretagare och föredrar att inte ha anställda i mitt företag eftersom ansvaret gentemot produktionsbolaget är alltför otydligt inom scenografi.

Teaterförbundets yrkesavdelningar borde samarbeta kring en rad frågor. Varför inte utbyta erfarenheter och arbetssätt via regelbundna träffar? Exempelvis om vad som är viktigt att lyfta eller hur avdelningarna ska kommunicera med sina medlemmar.

Lyckat möte mellan TFs många yrkesavdelningar

DET VAR MÅNGA FRÅGOR som diskuterades när en engagerad grupp förtroendevalda deltog i Teaterförbundets yrkesavdelningskonferens på Sästaholm utanför Stockholm. Alla 15 yrkesavdelningar fanns på plats och temat för dagarna var organisation, kommunikation och rekrytering.

– Sådana här möten skapar en vi-känsla och krymper avståndet mellan avdelningarna och förbundet centralt. Det blir också mer effektivt när man åker iväg tillsammans. Man går in i en "koncentrationsbubbla" och kan ägna sig åt olika frågor på djupet, säger Anna Maria Johansson Mikonen, ordförande i Sångaravdelningen.

Deltagarna utbytte erfarenheter kring hur man arbetar inom respektive avdelning idag. Hur når de förtroendevalda sina medlemmarna med relevant information? Och hur får vi fler medlemmar engagerade i det fackliga arbetet?

Alla Teaterförbundets medlemmar tillhör en yrkesavdelning. Yrkesavdelningarna driver bland annat frågor som rör de egna yrkesgrupperna.

– Jag är väldigt glad att alla yrkesavdelningar fanns representerade, och hade möjligheten att diskutera frågor som berör alla. Bra kommunikation och organisation ger möjlighet till stark rekrytering, säger Anna Carlson, ordförande i Teaterförbundet.

ÅSE AXBERG

Vill du arbeta fackligt inom din yrkesavdelning, eller har du idéer om vad som borde göras? Hör av dig till din yrkesavdelning! Kontaktuppgifter finns på Teaterförbundets hemsida, www.teaterforbundet.se, under fliken "Din yrkesavdelning".

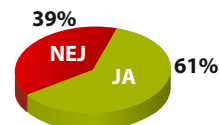
SNART HÄNDER DET... TFs tidning byter namn till

scen & film

Vad tycker du?

Brukar du kolla om din arbetsgivare har kollektivavtal? Svara ja eller nej på www.teaterforbundet.se

Fråga i förra numret: Bör tv-licensen avskaffas och ersättas med skatt?

Trolig sammanslagning av stadsteatern i Stockholm och Kulturhuset

Den borgerliga majoriteten i Stockholm vill slå ihop Stockholms stadsteater med Kulturhuset. Men förslaget kritiseras från flera håll.

I BUDGETEN FÖR 2013 ger den borgerliga majoriteten i Stockholms stad kommunstyrelsen i uppdrag att tillsammans med kulturnämnden och Stockholms stadsteater ta fram ett förslag för att i ett gemensamt bolag slå samman Stadsteatern och Kulturhuset – där teatern är inrymd. Sammanslagningen ska göras så snabbt som möjligt, men senast den 1 juli 2013.

När den politiska majoriteten lade fram förslaget i oktober var det allt som stod att läsa. Några skäl till varför institutionerna bör slås ihop angavs inte. Enligt kulturnämndens kommunikationsstab finns heller inga ytterligare offentliga handlingar där sammanslagningen diskuteras.

Till Dagens Nyheter säger Stockholms stads kulturborgarråd Madeleine Sjöstedt att tanken funnits länge.

– Genom samordningen kan litteratur, scenkonst och bildkonst liksom film förhålla sig friare i formerna. Man skulle exempelvis kunna låta ett enda tema genomsyra alla konstformer en viss tid eller få till samarbeten på enklare sätt än idag. I samma artikel spekuleras om vem som kan bli chef för den nya

sammanslagna kulturinstitutionen. Stadsteaterns vd Benny Fredriksson svarar så här till DN:

– Får jag frågan är jag positivt inställd. Ett sådant hus blir unikt i Norden och fullt jämförbart med kulturhus ute i Europa.

MEN ALLA ÄR INTE POSITIVA. Dramatenchefen Marie-Louise Ekman varnade i ett debattinlägg i samma tidning för förslaget övertro på centralistiska lösningar. Och tidigare kulturborgarrådet i Stockholm Per Sundman (V) följde upp och påpekade förslaget brist på demokratisk förankring och för att det "andas en primitiv ekonomism".

Budgeten är nu tagen och kulturnämnden har formellt fått uppdraget att utreda hur sammanslagningen kan genomföras. Därefter skrivs ett tjänsteutlåtande tillsammans med Stadsledningskontoret, Stockholms stadshus AB och Stadsteatern; utlåtandet ska därefter förankras hos Stadsteaterns styrelse innan kommunstyrelsen fattar beslut.

GERT LUNDSTEDT

Teaterförbundet till Kulturrådet:

Ta fram en strategi för utveckling av fri teaterkonst

Fortsatt kräftgång i anslagen till de fria professionella teatergrupperna har gjort att Teaterförbundet skrivit till både Kulturrådet och kulturdepartementet.

ANSLAGEN TILL DE fria grupperna fortsätter att minska. Kulturrådets fördelning av de statliga verksamhets- och projektbidragen för 2013 är på totalt 53 miljoner kronor fördelat på 78 grupper. Vilket kan jämföras med förra årets budget då 76 grupper fick lika många miljoner. Det betyder att fler delar på lika mycket pengar. Inte heller görs någon uppräknings för pris- och löneökningar, vilket i praktiken innebär minskade anslag.

Det har föranlett Teaterförbundet att skriva brev till både kulturdepartementet och Kulturrådet.

Trots att staten i budgetpropositionen

framhållit "att den fria scenkonsten är en angelägen del av det svenska scenkonstutbudet och att de fria scenkonstgrupperna är mycket betydelsefulla för den unga publiken" så har regeringen bara höjt anslaget till de fria professionella teatrarna en gång sedan 2006, påpekar förbundet. Detta visade Akt tydligt på baksidan av förra numret.

TEATERFÖRBUNDET uppmanar nu departementet att räkna upp anslagen med den faktiska pris- och löneutvecklingen, eftersom det finns behov av en hållbar och långsiktig finansiering för de fria profes-

sionella teatrarna. I brevet till Kulturrådet manar Teaterförbundet myndigheten att ta fram en strategi för den fria teaterkonstens utveckling – på motsvarande sätt som man tidigare utarbetat en strategi för att stärka den professionella dansen.

Situationen för de fria teatergrupperna är inte ett dugg bättre på lokal nivå. Nyligen fördelade Stockholms stad drygt 13 miljoner kronor till 17 grupper.

Utslaget per grupp blir det lite mindre än året innan. Därtill görs inte heller någon pris- och löneuppräknings av anslaget i Stockholm.

GERT LUNDSTEDT

TF vill ha längre avtal för institutionsteatrarna

Institutionsteateravtalet går ut vid årsskiftet. Nu samlar sig förbundet för att diskutera vilka frågor som ska lyftas fram.

DEN SISTA DECEMBER går det ettåriga institutionsteateravtalet ut. Under hösten har förbundet samlat sig inför förhandlingarna med arbetsgivareparten Svensk Scenkonst. I september möttes representanter för yrkes- och lokalavdelningarna och gick igenom aktuella förhandlingsfrågor. Därefter har delegater till förhandlingsdelegationen valts och förslag till yrkanden diskuterats. I oktober fattade förbundsstyrelsen beslut om de 15 personer som ingår i förhandlingsdelegationen.

– Delegationen har spridning inom de olika yrkesgrupperna och en ganska bra könsfördelning, säger förhandlingschef Lars Åström på Teaterförbundets kansli.

Vid Akts pressläggning hade förbundsstyrelsen ännu inte hunnit fatta beslut om

vilka yrkanden som ska läggas fram för motparten. Men Lars Åström pekar ut några frågor som förmodligen kommer upp under förhandlingarna.

En tung fråga är anställningsformer och de så kallade "numerärantalen", det vill säga antalet tillsvidareanställd konstnärlig personal vid institutionerna.

– Skrivningarna där behöver moderniseras.

VIDARE VILL FÖRBUNDET ha en ny yrkesgrupp inskriven i avtalet: ljus, ljud, mask och videodesigner.

– De vill ha ett erkännande att de är upphovsmän.

Regiassistenternas villkor behöver ses över, likaså reglerna för hur bemannings-

företag används i verksamheterna; och administrativ personal bör bli en egen grupp i kollektivavtalet, idag är den sammanförd med teknisk personal.

Lönenivåerna ska förhandlas.

– Vi vill ha en låglönesatsning och individgaranti, det vill säga det som var och en har rätt att få efter att de lokala potterna förhandlats.

Hur långt avtalet blir är för tidigt att säga men Lars Åström skulle gärna se ett två- eller treårigt avtal.

– Ja, det vore önskvärt med längre avtal men då måste de stora förbunden gå före och sätta lönenivåerna.

GERT LUNDSTEDT

Scenograf fick rätt mot Försäkringskassan

Försäkringskassan hävdade att en projektanställd scenograf var arbetslös. TF drev målet till förvaltningsdomstolen med resultatet att kvinnan fick rätt till högre sjukpenning.

EN MEDLEM i Teaterförbundet som blev sjuk mellan två projektanställningar får efter en dom i Förvaltningsrätten rätt till sjukpenning beräknad på den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI).

Försäkringskassan å sin sida bedömde medlemmen som arbetslös och betalade överhuvudtaget inte ut någon ersättning de första 14 dagarna och därefter en lägre ersättning motsvarande arbetslöshetsförsäkringens dagsättning.

Scenografen var alltså projektanställd från maj till den 25 november 2011 på Sveriges Television. Därefter fick hon en ny projektanställning från den 28 november. Men samma dag hon skulle börja den nya anställningen sjukskrevs hon i samband med sin graviditet och tvingades tacka nej till det erbjudna arbetet. Eftersom hon då inte längre var anställd på SVT betalade arbetsgivaren inte ut sjuklön för de första 14 dagarna. Scenografen ansökte om sjuk-

penning från Försäkringskassan. Men kassan sa nej med hänvisning till att hon var arbetslös. Eftersom hon inte skrivit in sig på arbetsförmedlingen – scenografen sjukskrevs ju samma dag hon skulle börja den nya projektanställningen – fick hon ingen sjukpenning alls för de första 14 dagarna.

Därefter betalade Försäkringskassan ut ersättningen grundad på den högsta dag-ersättningen vid arbetslöshet, 486 kronor. Försäkringskassan lät ompröva sitt beslut utan att ändra inställning. Efter det drev Teaterförbundet ärendet vidare till Förvaltningsrätten som nu meddelat sin dom.

FÖRVALTNINGSRÄTTEN hänvisar till att scenografens arbetsförhållanden motsvarar en dag-för-daganställd och ger henne dels rätt till sjukpenning de första 14 dagarna, dels en sjukpenning grundad på SGI.

Precis som för dag-för-daganställda an-

ses scenografen före sjukperioden arbetat så regelbundet att hon inte har haft behov av att anmäla sig på arbetsförmedlingen. Teaterförbundet hoppas att Förvaltningsrättens dom leder till att Försäkringskassan blir mer generös i sin tolkning av visstidsanställda inom scen och film som ju ofta missgynnas när deras SGI ska räknas ut. Jurist och ombudsman Maria Rasmussen som drivit målet är nöjd.

– Det är bra att Förvaltningsrätten har en mer flexibel hållning än Försäkringskassan i sin bedömning.

Kommer Försäkringskassan att överklaga?

– De har två månader på sig att göra det. Till medlemmar som blir sjukskrivna med liknande anställningssituationer som scenografen säger Maria Rasmussen:

– Är man osäker är det bästa att kontakta förbundet så vi får titta på de omständigheter som gäller i fallet.

GERT LUNDSTEDT

Konstnärer får ersättning när USB-minnen och hårddiskar säljs

Upphovspersoner ska få kompensation för privatkopiering när externa hårddiskar och USB-minnen säljs i detaljhandeln. Det meddelar en ny skiljedom mellan elektronikbranschen och Copyswede.

TEATERFÖRBUNDETS rättighetsbolag är mycket nöjt med domstolsutlåtandet.

– Vi är glada för att ordalydelsen i lagen håller vad den var menad för. Det känns tryggt. Vi vill värna om allmänhetens möjligheter att kopiera verk. Och den ersättning som konstnärerna får ger bara en viss kompensation, säger vdn Ulf Mårtens.

Under de senaste åren har ersättningarna för privatkopiering minskat, till följd av ett teknikskifte eftersom kulturanvändarna väljer nya medier för att kopiera och lagra film, spel och musik. Och i svensk upphovsrättslag står det att när produkter som är "särskilt ägnade" åt privatkopiering säljs så ska ersättning utgå till upphovspersoner. Utgångspunkten i lagen är förstas att konstnärerna har ensamrätt på sina verk. Kopiering för privat bruk får ske från en laglig förlaga, men då ska ersättning utgå till upphovspersonerna.

I oktober kom tre justitieråd fram till att USB-minnen och externa hårddiskar är särskilt ägnade åt privatkopiering, därmed ska de också generera inkomster till rättighetshavarna.

– Under själva prövningstiden i skilje-

domstolen har elektronikbranschen bara behövt betala halva avgiften. Från och med första november betalar de den överenskomna avgiften som vi tidigare slagit fast, säger Mattias Åkerlind, vd för Copyswede.

Det innebär att Copyswede från den första november 2012 ska ta ut en ersättning om 80 kronor per enhet för externa hårddiskar och 1 kronor per GB upp till 80 GB för USB-minnen, med en lagringskapacitet på mer än 2 GB.

INOM LOPPET AV ETT halvår, kommer ett annat viktigt avgörande för ersättningsanspråken. Före sommaren 2013 avgör tingsrätten i Lund en tvist mellan Copyswede och Sony Mobile i frågan om mobiltelefoner ska beläggas med en avgift för att kompensera rättighetshavare för privatkopiering. Copyswede menar att en mobiltelefon går att likna med en MP3-spelare och att den är särskilt ägnad åt privatkopiering.

– Den här skiljedomen ger oss bättre stöd. Justitieråden går på vår argumentering, och jag hoppas tingsrätten i Lund gör

samma bedömning, säger Mattias Åkerlind.

Om domstolen går på Copyswedens linje tas en engångsavgift ut per mobilenhet, på samma sätt som för MP3-spelarna. De kan beläggas med en extra kostnad på 3,50 kronor per GB.

– En standardtelefon om 8 GB kan med den föreslagna avgiften högst bli 25 kronor dyrare. Eventuellt mindre än så. Det är inte omöjligt att avgiften kan komma att reduceras, om domstolen anser att mobilen används också till andra ändamål, säger Mattias Åkerlind.

MAGDALENA BOMAN

Vanligt med ersättning i Europa

I flera europeiska länder har mobiltelefoner belagts med avgifter för att kompensera upphovspersoner för privatkopiering: bland annat i Belgien, Italien, Frankrike, Ungern, Grekland och Litauen. Just nu pågår processer mot flera mobilimportörer bland annat i Holland, Österrike, Tjeckien och Tyskland.

Dansarnas löner dumpas i stora tv-produktioner

Att frilansare erbjuds arvoden och gager under kollektivavtalens nivåer förekommer i alla sektorer i kultur- och mediavärlden.

För dansare som engageras för Melodifestivalen kan nivåerna hamna på ungefär hälften av vad kollektivavtalet skulle erbjudit.

Melodifestivalen 2012, deltävling 1 i Växjö, med bland andra Sarah Dawn Finer, Helena Bergström och Gina Dirawi. Personerna på bild har inget samband med texten.

Pontus Lundahl

FÖR TEATERFÖRBUNDET ÄR DET ett växande problem att både tv-bolag och produktionsbolag i allt högre utsträckning anlitar underleverantörer och F-skattare i sina produktioner.

– Det är ironiskt att SVT, som sänder kritiska program om att privatföretag som H&M inte tar ansvar för hela kedjan av underleverantörer i andra länder, själva undandrar sig ansvaret för medarbetare i en så stor och påkostad produktion som Melodifestivalen. Tittarna tror ju att det här är en ”juste” SVT produktion, säger Teaterförbundets direktör Jaan Kolk.

Dansaren, koreografen och dansläraren, Mathias Singh berättar:

– Inför vårens sändning av Melodifestivalen har SVT kontrakterat fyra ”husdansare”. Om sedan sångartistens skivbolag vill ha specialistikunskaper, som exempelvis stepp, måste externa dansare hyras in. För att kringgå kollektivavtalet erbjuds dessa då att lämna faktura med F-skattsedel. De hamnar då under kollektivavtalsnivån. Dansarna ska fakturera allt, resor, repetitionstider med mera till skivbolaget. Det kan handla om mycket repetitions-tid eftersom artisen vill ha ett perfekt festivalbidrag. Att då bli erbjuden 8 000 kronor för kanske en veckas arbete är knappast i linje med avtalet, säger Mathias Singh.

Så fort ett uppdrag läggs på en fristående entreprenör behöver inte kollektivavtalets regler följas. Mathias Singh har till och med råkat ut för att momsen räknats in i det erbjudna gaget. För en dansare på en osäker arbetsmarknad är det frestande att gå med på allt för dåliga villkor.

– Det är mycket arbete för bara ett enda framträdande, säger Mathias Singh. Kanske fyra dagar med resa, inkvartering, repetitioner, koreografiläggning. SVTs produktionsteam vill gärna se numret så tidigt som möjligt, för att kunna planera ljussättning, kamera, och så vidare. Det går åt många arbetstimmar, bara för sådant, och tid är pengar i alla yrken. Dessutom verkar det som om medverkandeersättningen räknas av i det fakturerade beloppet, säger Mathias Singh.

Enligt Mathias Singh är många dansare omedvetna om hur de summor de fakturerar förhåller sig till kollektivavtalets nivåer.

– Det är naturligtvis även dansarnas ansvar att ta reda på vad som gäller. De måste förhandla utifrån kollektivavtalet, även om de agerar som enskild entreprenör, fortsätter han.

MARIA ILSTEDT, PROJEKTLEDARE för Melodifestivalen, menar att dansarnas ersättningar är ”skäliga”. Det gäller både de fyra

”husdansarna” inför 2013 års melodifestival, och medverkandeersättningarna till dansare som eventuellt tillkommer utöver husdansarna. De sistnämnda är kontrakterade som egenföretagare, har alltså F-skattsedel, men Ilstedt hävdar att nivån på ersättningen är jämförbar med kollektivavtalets A-skattenivåer.

– Vad gäller fristående dansare är det skivbolagen som ersätter repetitionsperioder, resor och så vidare. SVT står alltså enbart för ersättningen för sändningstillfället, och denna har räknats upp kraftigt just i dagarna, det är en höjning med bortåt 1 500 kronor för Teaterförbundsmedlemmar, menar Ilstedt.

Även SVTs förhandlingschef Helena Åkerman säger att företaget med skälig nivå menar ersättningar i nivå med kollektivavtalet.

– A-skattare betalar vi alltid enligt kollektivavtal. De faktiska siffrorna vad gäller F-skattare får jag inte yppa, eftersom det rör sig om avtal mellan två oberoende företag, frilansarens och SVT. Men naturligtvis ska vi inte betala oskäligt, bara för att det är frilansar med F-skattsedel.

De extra dansare som tillkommer på skivbolagens eller artisternas begäran betalar alltså SVT enbart med medverkandeersättning vid sändningstillfället. Helena Åkerman säger att det

inte förekommer några kontakter mellan SVT och skivbolagen. SVT tar alltså inget ansvar för att deras egen policy – att ligga i höjd med kollektivavtalet – följs även av skivbolagen.

RENNIE MIRRO ÄR ANSVARIG för utformningen av bidragen i Melodifestivalen. Även han betonar att enskilda dansare har ansvar för sin egen förhandling med uppdragsgivaren. Artister kan uttrycka önskemål om att få med vissa dansare i sitt nummer, på grund av tidigare samarbeten, önskemål om vissa uttryck eller liknande. Mirro tror att skivbolagen ofta erbjuder en summa lika för alla, men vill inte gå in på hur stora summorna kan vara i enskilda fall.

De arbetstidskrävande moment som Mathias Singh talar om, repetitioner och liknande, tycks alltså SVT inte ta fullt kostnadsansvar för. Där är dansarna utlämnade till skivbolagen, som, förmodligen, gärna håller kostnaderna så låga som möjligt. Hotell och resor är stora utgifter medger även Rennie Mirro, men säger att det största problemet för dansare är att få ihop sina scheman. Det vill säga att kunna kombinera tillräckligt många uppdrag för att försörja sig.

Julia Reinhard, jurist och ombudsman på Teaterförbundet,

Maja Juslin SCANPIX

Danny Saucedo repeterar bidraget Amazing inför finalen i Melodifestivalen i Globen 2012. Personerna på bild har inget samband med texten.

gör en jämförelse med teaterområdet, där visserligen merparten av alla skådespelare nuförtiden är frilansare, men där de sällan fakturerar, eftersom arbetsgivarna inte heller kräver F-skattsedel.

– Teaterförbundet har inte avtal med skivbolagen eller dess underleverantörer. Dansare som arbetar mot kommersiella tv-kanaler är sällan medlemmar i förbundet. Vi vet att det finns problem på det här området, i tv-produktioner som Melodifestivalen och Idol exempelvis. Vår inställning är att kollektivavtalet ska tillämpas, och vi försöker jobba tillsammans med F-skattare på området för att uppnå detta. Vi vill få fler dansare inom den här sektorn att bli medlemmar för att på så sätt kunna förbättra deras villkor.

Julia Reinhard gör en beräkning av vad ersättningen till en dansare skulle bli om den i verkligheten skulle ligga i nivå med Teaterförbundets avtal med SVT (för Idol, som görs av TV4, är förhållandena annorlunda). Fyra repetitionsdagar plus en inspelningsdag blir det drygt 15 000 kronor plus semesterersättning, nära dubbelt så mycket jämfört med den summa som Mathias Singh nämner som exempel.

Andrea Svensson, som suttit i styrelsen för dansavdelningen, tror inte på påståendena om att skivbolagen följer avtalets riktlinjer.

– Skivbolag fattar nog inte riktigt hur dansare ska ersättas och hur det fungerar med arbetstider, försäkringar och liknande. Tyvärr finns det även dansare som inte vet hur avtalet bör formuleras, vad de har rätt att kräva av uppdragsgivaren även om de är F-skattare. Om inte SVT och skivbolagen vill visa siffror på vad man betalar, och hänvisar till företagshemlighet, så tycker jag det är en indikation på att man inte betalar enligt avtal, säger Andrea Svensson.

Martyna Lisowska Söderberg, i Teaterförbundets musikalartistavdelning, påpekar att det dessutom kanske inte är med skivbolaget den enskilda dansaren ingår ett kontrakt.

– Dansnumret kan läggas ut på en koreograf, som i sin tur kontrakterar dansare. Då är det bara med koreografen som skivbolaget träffar avtal om ersättning, och nivåerna kan sjunka för varje led i förhållande till kollektivavtalet.

I TAKT MED ATT ALLTFLER inom kultursektorn blir så kallade entreprenörer, det vill säga frilansar utan fasta anställningskon-

trakt med F-skatt, blir det allt lättare att kringgå kollektivavtalet, med hjälp av F-skattsedeln. Som Maria Ilstedt på SVT uttrycker det: ”kollektivavtal är för a-skattare”. Att ett kollektivavtal uttrycker en riktlinje för vad som är en skälig ersättning för utförda arbeten är inget man måste bry sig om i entreprenörssamhället. Det går att gömma sig bakom företagshemligheten, det vill säga hävda att ett kontrakt mellan en uppdragstagare och en uppdragsgivare inte får yppas.

– Teaterförbundet har länge arbetat för att få rätsida med problemet att F-skattare inte omfattas av kollektivavtalen. Vi har idag några avtal med arbetsgivare som föreskriver att om arbetet utförs som egenföretagare så ska ersättningen ligga i nivå med kollektivavtalet. Också SVT, som ett offentligt reglerat public serviceföretag, borde tillämpa den principen, säger Jaan Kolk.

ETT KONTRAKT MELLAN en enskild dansare med F-skattsedel och svenska statens tv-bolag är knappast ett kontrakt mellan fullt jämbördiga parter. I juridisk och företagsekonomisk mening kanske, men knappast i realiteten. För uppdragstagare i en media- och kulturvärld drabbad av en galopperande kostnadsjakt handlar det alltför ofta om det svåra valet mellan att arbeta för alltför låga ersättningsnivåer, eller att inte arbeta alls.

Att vara tuff i en enskild förhandling med en stor mediekoncern eller kulturbolag är naturligtvis i högsta grad beroende på vilken status konstnären har på marknaden, och hur stor efterfrågan är. Detta illustrerar på ett slående sätt hur en privatisering och entreprenörialisering av arbetstagarrollen går stick i stäv med fackliga solidaritetsideal. Det faller på både uppdragstagarna, de fackliga organisationerna och uppdragsgivarna att se till att kollektivavtalet gäller som generell norm för alla, oavsett anställningsform och typ av uppdrag.

”Vi som fackförbund måste också företräda och arbeta med dem som frivilligt eller ofrivilligt valt att arbeta som egenföretagare”, skrev Teaterförbundets ordförande Anna Carlsson i förra numret av Akt.

Det är en inställning som borde råda överallt. Om inte, så kan man fråga sig om någon i längden har råd att skapa och förmedla kultur.

BJÖRN GUNNARSSON

Eleonor är extra stöd för filmarbetare

Kostymören Eleonor Fahlén har anställts på TF som nytt regionalt skyddsombud och facklig förtroendeman inom film.
 – Eftersom det inte finns kontinuitet i frågor om arbetsmiljö i filmbranschen finns jag som ett extra stöd för medlemmarna, säger Eleonor Fahlén.

– Vi hoppas det ska bli naturligt för filmarbetare att vända sig till TF, säger Eleonor.

NÄR ARBETSMILJÖN i filmbranschen undersöktes förra året uppdagades en hel del problem. Eftersom lokala skyddsombud bara utses fem, sex veckor under själva inspelningen, försöker Teaterförbundet nu koppla ett fastare grepp kring arbetsmiljöfrågorna. Det har visat sig att filmarbetare som tar på sig uppgiften att vara lokala skyddsombud vid en inspelning (till och med erfarna gamla rävar med hög status i teamet) tycker att det är svårt att säga ifrån ordentligt eftersom de är frilansare och beroende av kommande jobb i framtiden.

– Därför är det viktigt att det finns en särskild person på Teaterförbundet centralt som medlemmarna kan vända sig till och som kan hjälpa till att sätta fokus på arbetsmiljöaspekter och säkerhetsfrågor vid inspelningar, säger Eleonor Fahlén.

Hon anställdes den 15 augusti och under hösten har hon besökt en rad olika produktionsbolag och inspelningsplatser runt om i Sverige.

– Besöken handlar inte bara om det faktiska arbetet som regio-

nalt skyddsombud, det handlar också om rekrytering. Den fackliga organisationen är inte vad den borde på filmområdet. Många, särskilt egenföretagare inom branschen och upphovsmän, har ännu inte förstått värdet med att vara fackligt anslutna. De vet inte att TF hjälper till med att skriva kontrakt så att de blir riktiga, och att egenföretagare kan få rättshjälp av TF när de inte får sina fakturor betalda.

Den första januari 2013 går Per Flygare, regionalt skyddsombud på TF, i pension efter tio år på posten, då tar Eleonor över hans jobb. Under tio år har förbundet tagit några rejäla kliv framåt i det regionala arbetsmiljöarbetet.

– När jag började visste ingen hur systematiskt arbetsmiljöarbete skulle kombineras med våra yrkesgruppers konstnärliga strävan. Det vet vi idag. Medvetenheten har ökat och vi har med oss arbetsgivarna i detta arbete, det är väldigt bra, säger Per Flygare.

MAGDALENA BOMAN

TeaterAlliansen anställer fler skådespelare

TeaterAlliansen är ett bolag, som ägs av Teaterförbundet, Svensk Scenkonst och Trygghetsrådet TRS. TeaterAlliansen har som uppgift att ge grundanställning till frilansande skådespelare på det offentligt stödda teaterområdet. Bolaget finansieras genom statliga bidrag och har i dag 125 skådespelare anställda. Under det senaste året har ett tiotal skådespelare av olika anledningar lämnat sina anställningar. Några har gått i pension, några har fått tillsvidareanställning på landets teatrar och för ytterligare några har anställningstiden löpt ut.

TeaterAlliansen har därför beslutat att genomföra en ny anställningsomgång under 2013. Det betyder att minst tio frilansande skådespelare kommer att beredas anställning på samma villkor, som gäller för övriga av bolaget anställda skådespelare. Anställningen för de antagna beräknas påbörjas senast den 1 april 2013.

Ansökan skall vara TeaterAlliansen tillhanda senast den 31 januari 2013

De anställda tar tjänstledigt för arbete hos andra arbetsgivare på teaterområdet. Har du redan en frilansanställning eller har träffat ett framtida frilanskontrakt som skådespelare är det alltså inget hinder för anställning hos oss.

Vill du söka?

Mer information om verksamheten, grundkraven för anställning och formerna för ansökning finns på vår hemsida: www.teateralliansen.se

TeaterAlliansen, Kvarnholmsvägen 56, 131 31 NACKA
 Telefon: 08 - 452 21 20

E-post: teateralliansen@teateralliansen.se
 Hemsida: www.teateralliansen.se

Svenska scenografer är flexibla – de gör allt!

Pernilla Olsson står i SVTs dekorförråd och väljer grind till nästa års julkalender. Hon fotar av några alternativ som hon kan bolla med scenografen, innan vi passerar en enorm guldspiegel bokad av Viktväktarna. I det här uppdraget agerar hon rekvisitör, i "Dom över död man" med premiär den 7 december var hon scenograf.

– Svenska scenografers bredd och flytande yrkesgränser kan skapa förvirring i utländska team, säger Pernilla.

Namn: Pernilla Olsson.

Yrke: Scenograf och rekvisitör.

Född: 1970 i Gävle.

Utbildning: Inledde sin karriär som barn genom att bygga modeller av Trazan och Banarnes heminteriörer (inklusive studs-mattan i tigerskinn). Utbildad i Milano.

Favoritscenografier: Gillar scenografin i "Tinker tailor soldier spy", av Maria Djurkovic, "Vera Drake" samt "Mad Men", alla scenografer tittar på den serien.

Aktuell med: Produktionen "Dom över död man" (premiär 7 december) är hennes tredje samarbete med Jan Troell. Dessförinnan var hon en av fyra art directors på inspelningen av "The girl with the dragon tattoo".

– Att jobba tillsammans med regissören Jan Troell, det är poesi utöver det vanliga, säger scenografen Pernilla Olsson, en av medarbetare bakom filmen "Dom över död man".

Michael Melansen

UPPDRAGEN HAGLAR TÄTT. Pernilla Olsson är rutinerad och så passionerad att hon under arbetet med Jan Troells "Så vit som en snö" gick i sömnen och flyttade på saker i sitt eget hem medan hon muttrade: "Vi ska filma här".

Den redan internationellt hyllade Torgny Segerstedt-skildringen "Dom över död man" (biopremiär 7 december) är den tredje Troell-filmen som Pernilla Olsson jobbat med.

– Det är alltid fantastiskt att jobba med Jan Troell. Redan när jag läser manus får jag rysningar. Som i "Så vit som en snö" där en liten flicka klättrar i ett körsbärsträd och kastar sig i sin fars armar. Det är en poesi utöver det vanliga, säger hon.

Som scenograf uppskattar hon också Troells skarpa öga för detaljerna i rekvisitan.

– Han vet vad han vill och är envis, det gör en väldigt motiverad. Alla gör allt de kan för att hitta rätt porslinskopp, de känner tillit till att det han ber om verkligen kommer göra skillnad.

Hur var det att komma till "Dom över död man"-projektet direkt från arbetet med "The girl with the dragon tattoo"?

– En stor kontrast, både i det svenska sättet att jobba och i Jan Troells sätt att jobba. Även om det också var en stor produktion, för att vara Sverige, kändes delaktigheten mycket större. Man kom varandra närmare.

Hon beskriver Hollywood-inspelningen som hårdare och mer hierarkisk.

– Man blev mer ifrågasatt, även om det ibland bara var jargong. Samtidigt var det kul att det satsades ordentligt på saker som kanske inte ens skulle komma med i bild – man gjorde baksidor och inte bara framsidor, säger hon.

ARBETET MED "The girl with the dragon tattoo" inkluderade bygget av en hel lantbutik som totalt syns i bild i en-två minuter men som krävde månaders arbete med specialbygglov, asfalte-

ring, flytt av stolpar och träd och avancerad fejkmur.

– Otroligt mycket tid läggs ned på saker som sedan rivs, men det finns ju kvar på film, konstaterar hon med stoiskt lugn.

Utöver Hollywood har du även jobbat med BBC. Vilken klass tycker du att svenska scenografer håller internationellt?

– Hög. Vi kan göra allt; rita, bära, dressa, medan de ofta är mer specialiserade. Visst, de har mer pengar, men vi är mer flexibla och vana att hitta kreativa lösningar.

HON LÄGGER TILL ATT svenska scenografers bredd och flytande yrkesgränser skapar förvirring när det kommer utländska team, och efterlyser tydligare titlar.

– Bort med synen på att vi ska göra allt. Vi är allkonstnärer, men det blir ändå bättre kvalitet med rätt person på rätt plats. De som är bäst på att rita är inte alltid bäst på att bära. Jag önskar att

man till exempel kunde anlita transportfirmor oftare. Vi måste värna mer om våra duktiga rekvisitörer.

En av de saker hon gillar mest med yrket är att få tillträde till platser som de flesta aldrig får se.

– Då tänker jag alltid att jag har världens bästa jobb. Det exotiska finns närmare än man tror. Som när vi filmade i ett pappersbruk i norra Finland. Jättespännande!

LIKA FÖRTJUST ÄR HON i epokfilm – både att se och skapa. Så pass att hon drömt om att jobba i England för att de är så bra på kostymfilmer.

– Ibland blir jag en slags epokpolis. Jag kan inte slappna av om brandlarmet syns. Det är alltid något som behöver justeras.

NANUSHKA YEAMAN

Under filmavdelningens cocktail på Stockholms filmfestival informerade Kulturkraft Stockholm om frilansarnas möjligheter att gå på kompetenshöjande kurser. En rad aktiviteter är på gång att sjasättas i huvudstaden.

Ta chansen att kompetensutveckla dig!

32 MILJONER KRONOR har Europeiska socialfonden avsatt för kompetenshöjande aktivitet till scen- och filmarbetare i Stockholm under två år.

– Vi är snart redo att sjasätta detta fantastiska projekt. Vi har fått in mängder av förslag och har skapat 400 aktiviteter, som vi ska genomföra före juni 2014, säger Fredrik Malmberg.

Kulturkraft Stockholm är öppet för alla intresserade – frilansare som anställda och egenföretagare.

– Den ursprungliga ramen runt stödpengarna är aningen formell. Den har antingen krävt att deltagarna är anställda hos en arbetsgivaren eller är egenföretagare. Teaterförbundet har dock sett till att alla – även frilansare som hoppar mellan anställningar har rätt att gå på dessa kompetenshöjande kurser. För frilansande filmarbetare räcker det med ett medlemskap i Teaterförbundet för att de ska kunna delta i projekten.

– Vårt budskap är alltså att kurserna är öppna för alla! Se till att söka det ni är intresserade av, så ordnar vi de formella kraven för deltagandet, säger förbundsdirektör Jaan Kolk.

För att få reda på vilka aktiviteter som finns – gå in på Kulturkrafts Stockholms hemsida. Vill ni vara säkra på att ni inte missar några aktiviteter – abonnera på Kulturkrafts nyhetsbrev.

MAGDALENA BOMAN

Du kan anmäla dig till kompetensutveckling inom film och scen i Stockholm, Skåne/Blekinge och Västra Götaland. Läs mer på:
www.kulturkraftstockholm.se
www.kulturkraftsyd.se
www.trappan.net

Hallå där

2013 är biennal blir ett stort arrangemang!

Hallå där, Alf Algestam, producent för Scenkonstbiennalen i Jönköping. Hur är läget ett halvår till start?

– Det är extra spännande eftersom Scenkonstbiennalen samlar dans, musik och teater.

Det betyder ett större arrangemang än de två tidigare biennalerna – Borås och Gävle – som jag har jobbat med. Jag hoppas att urvalsgruppen ger mig något att bita i, jag gillar galna idéer. När de och seminariegruppen bestämt sig i januari ska jag lägga det stora pusslet. Det ska vara klart 15 februari då programmet släpps för bokningar.

Vad tycker du om det nya urvalsförfarandet?

– Det som är bra när teatrarna själva

nominerar är att producenter och teaterchefer garanterar att de också kan komma med föreställningen. Det har varit problem tidigare. Nu är det även möjligt att nominera föreställningar som inte har haft premiär. Det vore fräckt om urvalsgruppen vågade ta en sådan. Det är en bred grupp som väljer och kanske får urvalet spreta lite mer jämfört med när kritikerjuryen skulle välja ”det bästa”.

Har Jönköping spelplatser så det räcker?

– Ja, det är jag minst orolig för. Det fantastiska kulturhuset Spira blir ett naturligt centrum, med sina scener i olika storlekar, restaurangen och en fin utemiljö. Men det räcker inte, så jag har inventerat alla tänkbara och otänkbara lokaler.

Klarar du även dansföreställningarna, som kräver särskilda golv?

– Inga problem. Det finns mobila golv, som vi lägger dansmatta på. Vi hyr in om det behövs.

Hur är det med hotell?

– Det finns gott om hotellrum. Destination Jönköping är vana vid Elmiämäs-sen, som kan ha 5000–6000 besökare och Jönköping har även ett system där privatpersoner hyr ut rum och frukost med hotellstandard. Vi kommer inte att hyra tåg som i Borås!

Finns det inga orosmoln?

– Möjligen den lokala ekonomin, kommunens och landstingets satsningar. Det finns alltid en ängslighet kring den. Och så längden, nu blir det sex dagar och avtalsmässigt vill vi helst inte arbeta så. Det kräver specialavtal.

LIS HELLSTRÖM SVENINGSON

50-procentig hyreshöjning

Hyrorna för kulturlokaler har på sex år sedan den borgerliga majoriteten tog över i Stockholm ökat med 50 procent rapporterar Dagens Nyheter. Långt mycket mer än vad staden ökat anslagen med till kulturlivet. Moderna Dansteatern till exempel har 1,5 miljoner kronor i årshyra och 1,8 miljoner kronor i stöd från Stockholms stad, och Strindbergs Intima teater har 2,3 miljoner kronor i årsanslag från staden och en hyra på 1,2 miljoner kronor. Patrik Liljegren på Stockholms kulturförvaltnings strategiska avdelning säger:

– Hyresökningarna kan betraktas som en utmaning, vilket ökar vikten av att verksamheterna breddar sin finansiering för att kunna möta sina kostnader.

Bio och bibliotek i samarbete

Nyligen lade regeringen fram sin filmpolitiska proposition i riksdagen. I samband med det framträdde kulturminister Lena Adelsohn-Liljeroth vid en debatt på Filminstitutet. Där hon bland annat sa sig vara nöjd med att ha fått till ett nytt filmavtal med tanke på allt tal om "filmpolitikens svanesång". Om filmens framtid sa kulturministern att, skriver Dagens Nyheter:

– Biograferna spelar idag inte samma roll som tidigare. Man tittar i mobilen eller på datorn. På de små orterna kan de digitaliserade biograferna också visa dokumentärer och sport. Man kan kanske koppla ihop biografen med biblioteket.

Ulla Skoog, Björn Granath, Pernilla August och Jesper Christensen i "Dom över död man", tillsammans med Jan Troell.

Skoog prisas i Chicago

Vid årets upplaga av en av USAs största filmfestivaler, Chicago International Film festival fick Ulla Skoog pris för bästa skådespelerska i Jan Troells långfilm "Dom över död man" (som för övrigt tidigare korats till bästa film på Montreals filmfestival). Samtidigt fick Lisa Ohlins "Simon och ekarna" betyget 3,5 av fyra möjliga av en av "världens främsta och tongivande filmrecensenter" Roger Ebert på Chicago Sun, skriver Filminstitutet i ett pressmeddelande. "Simon och ekarna" gick upp i USA i oktober och har redan fått många lovord i amerikansk press.

Kristina Törnqvist som Lydia i Fanny och Alexander. Tillsammans med Christopher Wagelin.

O'Neill till Törnqvist

2012 års O'Neill-pris har tilldelats skådespelerskan Kristina Törnqvist. Priset delas årligen ut sedan 1956 till "högt förtjänta artister på Dramaten". I motiveringen står bland annat att Kristina Törnqvist "har den åtrådda förmågan att vara oväntad. En liten svävning i repliken, skuggan av ett leende, ett ögonkast åt sidan, och plötsligt är Stora scenen ännu lite större."

Kristina Törnqvist tillhör Dramatens fasta ensemble sedan 1988. Prissumman är 35 000 kronor.

Anita Björk död

Efter mer än 100 roller på nationalscenen Dramaten, där hon var engagerad under stor del av sitt yrkesverksamma liv – efter att ha gått teaterns elevskola i början av 40-talet – har skådespelerskan Anita Björk gått bort. Hon medverkade i uppsättningar av regissörer som Ingemar Bergman och Alf Sjöberg, den sista uppsättningen hon medverkade i var så sent som 2009. Till våren skulle Anita Björk ha fyllt 90 år. Dramaten skriver i ett pressmeddelande att Anita Björk "präglades av stor integritet och värdighet. Hon arbetade intelligent och känsligt med sina roller och präglade dem med sin speciella röstklang och klassiska replikkonst".

Koreograf får stipendium

Sedan 2010 delas årligen Lilian Karinas forskningsstipendium för dans och politik ut. I år tilldelas det för första gången en verksam koreograf, Ana Isabel Keilson som intresserat sig för den expressionistiska dadaistiska koreografen Valeska Gert. Stipendiet är på 70 000 kronor.

Dansmuseet flyttar

Våren 2013 flyttar Dansmuseet från sina lokaler vid Gustav Adolfs Torg (regeringskansliet tar över lokalerna) några kvarter bort till Drottninggatan 17.

Fram till dess håller man öppet som tidigare och som vanligt med fri entré till den fasta utställningen.

Nordiskt i Lübeck

De nyligen genomförda traditionsenliga nordiska filmdagarna i tyska Lübeck betydde priser och omnämnande för tre svenska produktioner i lika många gener. Martin Högdahls film "Isdraken" fick barnjuryns specialomnämmande, medan dokumentären "Colombianos" av Tora Mårtens belönades med festivalens främsta pris, the Golden Dove. Gabriela Pichlers "Äta sova dö" och danska Thomas Vinterbergs "Jakten" fick dela på 12 500 euro.

"Äta sova dö" går hem i USA

Regissören och manusförfattaren Gabriella Pichlers "Äta sova dö" visades nyligen vid det amerikanska filminstitutets festival AFI Fest och tog hem det stora jurypriset i sektionen nya talanger. Juryn lyfte fram huvudrollsinnehavaren Nermina Lukač och framhöll Gabriella Pichlers "känsliga porträtt av en ung kvinna som kämpar för att behålla sitt jobb och sin värdighet i en globaliserad ekonomi", och för att filmen är "utomordentlig och tillgänglig för en stor publik".

Ytterligare en svensk film belönades vid festivalen, dansk-svenska samproduktionen "A Royal Affair" med Alicia Vikander i en av huvudrollerna, som fick publikpriset i World Cinema sektionen.

Röstdubbing är som att sjunga duett

I tider när produktionsbolag drar ner på kostnader för dialogregissörer gör Eurotroll tvärtom. De väljer att anställa skådespelaren Joakim Jennefors – en av de få inom sitt skrå som bland annat Disney valt att arbeta med för att regissera svenska dubbingsdialoger.

– Att dubba amerikanska tecknade sagor till svenska är som att sjunga flerstämmigt, säger Joakim Jennefors.

MUSIKALITETEN ÄR ETT STÄNDIGT återkommande tema, och en absolut utgångspunkt för Joakim Jennefors när han talar om dubbingsarbetet från ett språk till ett annat. Joakim har dubbat film i 16 år, och har engagerats som dialogregissör under de senaste åtta åren. Parallellt har han jobbat som skådespelare och sångare främst inom musikteatern. Joakims grundskolning ligger i musiken.

– Dubbing är ett ypperligt tillfälle för nyfikna skådespelare att vässa sina verktyg och koncentrerat kunna arbeta med röstens olika uttryckssätt, säger Joakim.

I tider när andra bolag siktar in sig på åtstramning, väljer produktionsbolaget Eurotroll att satsa på kvalitet. Framför ögonen på sina konkurrenter har de haft Joakim Jennefors, och erbjudit honom en anställning.

Många har ingen aning om hur intrikat ett dubbingsjobb är, och vilket arbete som ligger bakom. En del får för sig att det handlar om en ren inläsning, men det är långt mer avancerat. Det handlar om rytmisering, fraserings, läppsynk, och språkliga melodier.

Som dialogregissör ligger det på Joakims bord att rollsätta den svenska versionen av filmen. Det innebär att han lägger fram ett antal konkreta skådespelarförslag för huvudrollerna, och diskuterar detta tillsammans med det lokala kontoret i Sverige.

– Ofta plockar jag in tre skådespelare per roll och spelar in röstprov med dem. Skådespelarna gestaltar några smakprov ur filmen, vanligtvis några sekvenser där viktiga karaktärsdrag för just deras rollfigur finns med.

Med förlagan och sig själv i hörlurarna sätter skådespelaren och Joakim som dialogregissör igång med att leta efter specifika uttryck som kan behövas för den karaktär de provar till.

– Vi skickar sedan våra ljudfiler till USA. Efter en kort tid får vi svar om vilka skådespelare som godkänns för jobbet, ibland då med önskemål om att följa och förstärka vissa viktiga karaktärsdrag extra noggrant.

När tecknad film görs är det i allmänhet så att produktionsbolagen spelar in original-dialogen till animatörernas rätt så skissartade bilder. När dialogen sen är satt, fortsätter animatörerna inspirerade av skådespelarnas arbete, att utveckla karaktärerna. Det innebär att amerikanska röstförlagan i princip också kan betraktas som en slags avancerad skiss.

– I den svenska dubbningen kan vi förfina jobbet ytterligare. Vi har ju den unika möjligheten att utgå från både rösten och den färdiganimerade figuren med alla rörelser och övriga uttryck i vår översättning.

Det ligger sålunda en stor utmaning att jobba med dubbning för den som bestämmer sig för att hålla hög svansföring, menar Joakim. Amerikanska och brittiska skådespelare arbetar också på ett helt annat sätt med rösten. Många tillåter sig att rytmisera, snudd på sjunga sina repliker på ett sätt som bara ett fåtal skådespelare i Sverige ägnar sig åt. I Sverige är vi inte lika vana vid det arbetssättet. Svenskt skådespeleri vilar i en mer naturalistiskt berättartradition utan större utsvävningar, vilket gör att svenska översättningar kan riskera att bli lite knaprigare, menar Joakim.

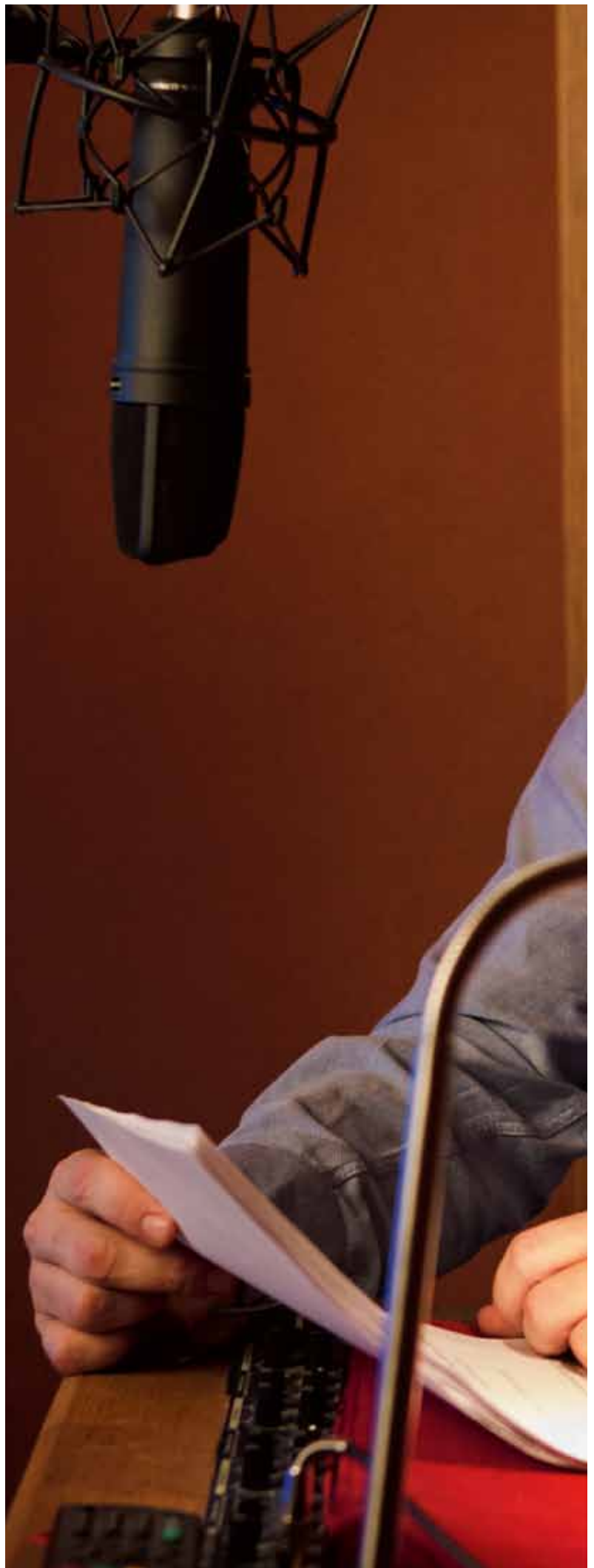
– Vi måste ju nästan slaviskt följa rytmiseringen i originalspråket när vi dubbar för att få till läppsynk i bild. Men vi kan inte följa den utländska melodin. Därför blir det lite som att sjunga en duett för oss när vi hör originalspråket i lurarna. Riktigt duktiga skådespelare hittar det naturligt, de rytmiserar rätt så att den svenska översättningen flyter på och finner sin egen melodi, säger Joakim.

Olika språk har olika melodier, och det gäller att snabbt kunna höra när det klingar falskt. Det händer till exempel när amerikanska tv-serier dubbas till svenska.

– Det är förstås en klar fördel för mig i mitt jobb att jag lätt urskiljer melodier i olika språk. Musikaliteten gör det lättare för mig att analysera var felet ligger och hitta en fungerande svensk melodifrasering, säger Joakim.

DUBBNINGSPROCESSEN HANDLAR ju om att få till en korrekt översättning, som tar hänsyn till munrörelserna så att orden ser ut att komma ur samma mun som nyss talade ett annat språk. Samtidigt, menar Joakim, måste översättaren ta sig friheten att inte följa ursprungsspråket slavist utan istället hitta en formulering som fungerar och som når fram till ett liknande språkligt budskap.

– Det kan bli vansinnigt fel om skådespelaren bara snor den ursprungliga språkmelodin, oftast den amerikanska, och som inte finns i vårt svenska språk.

Micke Lundström

Sådant sker ofta i tv-serier när en skådespelare tvingas jobba ensam utan dialogregissörer. Skådespelaren förväntas då ta ett större egenansvar på grund av en alltför snäv budget, och slutresultat blir ofta sämre.

– Det händer att skådespelare ber om att få slippa höra de svenska medspelarna som tidigare spelats in. De vill hellre fokusera på och lyssna in förlagan. Då riskerar den naturliga kommunikationen mellan skådespelarna utebli i den svenska dubben. Små språkliga nyansskillnader försvinner som publiken genast avslöjar som onaturliga.

TYVÄRR ÄR DET ETT växande problem i dubbningsbranschen att produktionsbolagen vill spara in på sina kostnader för dialogregissörer. Dessutom är det så att lönerna för både timanställda dubbare och dialogregissörer pressats under en lång tid – dubbarna har inte fått löneförhöjningar på tio år.

I höst har Teaterförbundet inlett förhandlingar med dubbningsbranschen och kräver högre ersättningar för sina medlemmars insatser. Produktionsbolaget Eurotroll valde snabbt väg. De anställde Joakim som dialogregissör och skrev nyligen också på ett nytt kollektivavtal med Teaterförbundet.

– Vi satsar nu på ökad kvalitet. När andra bolag bestämmer sig för att dra ner på kostnaderna för dialogregissörer, gör vi tvärtom. En dialogregissör gör arbetet så mycket roligare för skådespelarna, de blir mer insatta i sina roller. Vi vill lämna ifrån oss högkvalitativa produktioner där både skådespelare, regissör och tekniker känner sig nöjda med vad de åstadkommit, kreativt som ljudtekniskt. Vi har fått min respons från våra kunder på vårt sätt att tänka, säger Annika Rynger, studio manager på Eurotroll.

DET KRÄVS EN HEL DEL för att göra ett kvalitativt dubbarbete. Och ett stort ansvar vilar på dialogregissören. Det är ett analytiskt jobb, menar Joakim.

– Finns det en riktigt bra röstförlaga är det en underbar resa och en stor utmaning. Jag vill ju få med alla de små detaljerna, en ögonbrynshöjning, ett leende, en kroppsvidring, en blinkning. Allt sådant måste finnas med om den svenska översättningen ska kännas trovärdig. Det är exaktheter som lyfter jobbet.

Amerikanska filmer har ofta ett partitur för en 60-manna orkester där filmmusikkompositören målat med breda och färgstarka penseldrag.

– Det finns bredd och dynamik i ljudbilden på minst en lika hög uttrycksnivå som förlagens skådespelarprestationer. Den svenska dubben måste ju följa och matcha den dynamiken. Vi måste placera oss rätt i ljudbilden, från absolut minsta nakna uttryck till de riktigt bombastiska, säger Joakim, och vill konkretisera vad han menar.

Se bilden framför dig hur en skådespelare på scen framför en monolog, samtidigt som hen ackompanjeras av en hel symfoniorkester. Det är klart att det påverkar tolkningen och sättet att leverera texten. I vissa situationer måste skådespelaren följa musikens uttryck, i andra kontrastera mot det.

– Som regissör ska jag hela tiden analysera vilken väg som är att föredra och läsa av upphovsmännens intentioner. Nu är ju inte alla skådespelare vana att verka i ett sådant sammanhang, situationen kan upplevas som främmande och ta lite tid att anpassa sig till, säger Joakim.

För honom känns det däremot bara lyxigt att få verka i den kontexten. När ett utrop eller skrik i dubbningsarbetet förvandlas till en ton som tydligt ingår i ett accord som orkestern spelar, då njuter Joakim till fullo. I förlagan har ju kompositören anpassat sig efter den inspelade dialogen.

– Vi måste gå andra vägen och anpassa oss efter kompositören, det är då det känns som om vi snuddar vid operans förfinade uttryck, säger Joakim lyriskt.

MAGDALENA BOMAN

Magdalena Boman

Charlotta har fått lära allt på nytt

Det gick bara på en sekund, så kunde ljusdesignern Charlotta Helleröd 40 år, varken tala eller gå. Hon for ner i scengolvet från en fem meter hög stege när hon skulle hänga upp en lampa på Dramalabbets scen – och fick en traumatisk hjärnskada.

CHARLOTTA HELLERÖD HADE PRECIS innan haft möte med de anställda på Dramalabbet och där hon påpekade att ingen fick gå upp på den stegen på egen hand.

– Det gällde tydligen inte mig själv. För det är så lätt att tänka: Äh, det har ju gått förut, så varför inte nu?

Denna gång gled stegen längs med väggen och Charlotta föll handlöst fem meter ner till scengolvet. Hon landade på vänster sida. Dessvärre var hon ensam i rummet när det skedde. Scenografen var ute och handlade lunch. Eftersom det blev helt tyst nere på scen undrade verksamhetsledaren Martin Odh vad som stod på. Han gick ner och fann Charlotta liggandes på scengolvet.

Ambulans tillkallades och Charlotta transporterades till Karolinska sjukhuset. Hon hade några knäckta revben och en bruten arm, men det är trots allt övergående skador. Värre skulle det visa sig vara med de osynliga skadorna. Charlotta fick flera små blödningar i hjärnan i samband med fallet och låg nedsövd ett par dygn för att hjärnan skulle få vila.

– Jag minns ingenting från händelsen. Jag tappade minnet helt från ett par timmar innan olyckan och cirka tre veckor framåt. Efterhand kom fragment av minnesbilder tillbaka, och de blev fler och fler. Nu minns jag mer som vanligt, säger Charlotta.

DET HAR NU GÅTT tio månader sedan olyckan, och hon sitter vid sitt köksbord i lägenheten i Hökarängen. Sedan en vecka tillbaka, gör hon rehabiliteringsövningarna på egen hand i sitt hem. Tidigare åkte hon fem dagar i veckan till Huddinge sjukhus för att träna med bland annat sjukgymnast, arbetsterapeut och logoped. Handen vispar runt i olika reflexer, hon har problem med att styra den, liksom med annan fysisk koordination. Trots det är det stor skillnad idag jämfört med hur det var för sex månader sedan. Hon har fått lära sig allt på nytt.

– Jag har ställt undan mitt fina porslin för det går sönder när jag ska ta ner det. En gång gav jag en person i en hiss en smocka, när handen for iväg på egen hand, säger hon med ett pillemariskt leende.

Charlottas skador sitter i lillhjärnan, och i anslutning till den finns en stor bunt med nerver som har gått av, berättar hon. De

där nerverna ställer till det för henne rent koordinationsmässigt. Hon måste till exempel tänka att hon lyfter benen, för att kunna göra det.

MEN CHARLOTTA ÄR EN ENVETEN person och efter bara tre månader gick hon med gästol. Hon tampades med dubbelseende och ringande tinnitus på vänster öra, och än idag känner hon mycket tydligt vänster och höger sida i kroppen. Kroppen värker hela tiden, och Charlotta äter dagligen åtskilliga tabletter för att kunna fungera.

Charlotta stappar iväg, en aningens knykigt, men utan rullator, för att hämta en extra eldosa till bandspelaren och säger samtidigt med stillsam tydlig röst att hon har som uppgift att läsa högt för sig själv varje dag för att träna munrörelserna.

– Jag tror det är 37 olika nerver som styr munrörelserna. Om några går sönder går det fortfarande att göra mycket med munnen, men jag blir lite trött av att prata. Det är vanligt att personer som drabbas av hjärnskada får problem med att göra flera saker samtidigt. Den där mentala tröttheten som drabbar en, kan vara svår för andra att förstå, säger Charlotta.

I mitten av april flyttades Charlotta från sjukhuset hem till sin lägenhet. Lägenheten handikappanpassades, hon kunde inte gå på egen hand och Charlotta var beroende av hemtjänst för att vardagen skulle kunna fungera. Som en följd av olyckan känner hon varken hunger- eller mättnadskänslor, så hittills har hemtjänsten sett till att hon får mat i magen två gånger om dagen.

– Jag känner egentligen bara en känsla och den är densamma oavsett vad det än är. Petar någon på mig med en bomullstuss eller nål känns det likadant. Jag känner inte heller skillnad på värme eller kyla. Eller rättare sagt, jag gör det på halva sidan av kroppen, men känslan i den icke fungerande sidan tar över.

FÖR NÅGON VECKA SEDAN snöade det i Hökarängen. Då tänkte Charlotta att hon nog trots allt skulle låta bli sommarskorna. Inte för att det var kallt, utan för att det ser lite dumt ut att gå med sommarskor när det snöar.

– Det är ju jag och alakisarna här i Hökarängen, eftersom jag går

Magdalena Boman

– Många personer uppger att de behöver leva sitt liv i ett lugnare och långsammare tempo efter skadan, och så är det. Det är inte ovanligt att de som fått en hjärnskada får problem att göra flera saker samtidigt. Skadorna är att likna vid en stroke. Mina problem är i sammanhanget numera små, men för mig gigantiska, säger Charlotta.

dåligt så tror alla att jag är en av dem. Förr cyklade jag ett par tre mil varje dag, nu förstår jag inte hur folk kan cykla på två hjul...

– Jag har köpt mig en trehjulig cykel och den går ju lite långsammare, men jag är ju också långsammare. Jag måste bromsa jättemycket i nedförsbacke, det gjorde jag aldrig förr!

Hon tar sin trehjuliga cykel och cyklar till simhallen några gånger i veckan. Vatten är bra massage och lindrar den ständiga smärtan i kroppen.

– Det är främst på vänstra sidan, och antagligen är det nervbanor som kopplat ihop sig fel. Med regelbunden träning finns det en chans att en del av nerverna kan koppla ihop sig rätt igen. Först om ytterligare ett år går det att konstatera om jag kommer att få bestående skador från olyckan.

KANSKE KAN MAN SÄGA att klockan klämtade i sista sekund för Charlotta. Hon sa nämligen upp en fast anställning på Folkteatern i Göteborg för sex år sedan för att bli frilansare.

Lite bittert tycker hon förstås idag, med facit i hand. För en fast anställd person är det lättare att få stöd och hjälp om en arbetsolycka inträffar. Men finns det en anställning i botten, även om det är en tillfällig sådan, och arbetsgivaren har tecknat kollektivavtal med Teaterförbundet så ska den anställde ha rätt att få kompensa-

tion för kostnader i samband med arbetsskador. Men ofta är detta en omständlig process.

– Det är alltid en massa specifika detaljer som ska redas ut när den här typen av försäkringsärenden avgörs, det är inte alls ovanligt att vi begär hjälp från LO/TCOs rättskydd för att hjälpa våra medlemmar, säger Julia Reinhard, jurist och ombudsman på Teaterförbundet.

CHARLOTTA HADE TUR I OTUREN. Olyckan inträffade på Dramalabbets scen när hon riggade ljus till en föreställning, samproducerad med Integrationsteatern. Det var ett extrajobb hon hade ryckt ut på. Samtidigt hade hon en tidsbegränsad anställning hos Strindbergs Intima teater när olyckan inträffade, och den teatern har avtal med Teaterförbundet. Även Dramalabbet hade ett försäkringsskydd som ryms inom frigruppsavtalet och har nu tecknat kollektivavtal med Teaterförbundet. Det innebär att Charlotta i dagsläget får del av en arbetsskadeförsäkring som bland annat innebär kompensation för inkomstbortfall under sjukskrivningen.

Det är viktigt att veta vad försäkringarna täcker när en arbetskada av den här omfattningen sker. På sikt handlar det om mycket pengar, för den enskilde personen. I Charlottas fall rör det sig

Tänk på

- ✓ Att kontrollera om din arbetsgivare omfattas av kollektivavtal. (På TFs webbplats finns listor med arbetsgivare som tecknat avtal med förbundet).
- ✓ Att ordna ett eget kompletterande försäkringsskydd om du arbetar som F-skattare eller hos arbetsgivare utan kollektivavtal.
- ✓ Att gratisarbete innebär att du står utanför försäkringsskyddet. Det gäller också praktik om inte utbildningsanordnaren tecknat försäkringsskydd.
- ✓ Att om du skadas i arbetet så ska skadan så snart det går anmälas till 1) Arbetsgivaren, 2) Försäkringskassan och till 3) AFA Försäkring om du omfattas av TFA. Anmälan till AFA görs tillsammans med arbetsgivaren. Begär gärna hjälp från förbundet när du ska anmäla en arbetsskada.
- ✓ Att ställa krav på att din arbetsgivare bedriver ett systematiskt arbetsmiljöarbete. (Ta gärna kontakt med Teaterförbundets regionala skyddsombud).

Läs mer på www.teaterforbundet/kollektivavtal/avtalsforsakeringar

i nuläget om att få ersättning för extra kostnader för hemtjänst, resor, mediciner och betalning av pensionspremier eftersom hon nu är sjukskriven och inte kan arbeta ihop sina pensionspoäng.

I DET LÅNGA LOPPET HAR det stor betydelse rent ekonomiskt vilket försäkringsskydd som Charlotta omfattas av. Det kan rent av röra sig om miljoner kronor i ersättning om det visar sig att hon får livslånga men av de skador hon drog på sig medan hon utförde sitt jobb.

– Än så länge kan jag inte överblicka konsekvenserna för mig långsiktigt. Just nu väljer jag att lägga fokus på att komma igång med arbetsträning. Jag vill tillbaka till en teater, och har svårt att tänka mig något annat arbete. Men en sak kan jag säga, utan familj och vänner hade den här resan varit ett rent helvete, säger Charlotta.

MAGDALENA BOMAN

En hjärnskada innebär att aktiviteter som förut var självklara kan bli svåra eller omöjliga att utföra. Den kan exempelvis ge besvär som minnes- och koncentrationssvårigheter, mental trötthet, sämre motorik, förlamning, talsvårigheter och nedsatt balans.

Så ser försäkringsskyddet ut för dig som skadas i arbetet

Offentlig arbetsskadeförsäkring: Alla yrkesverksamma, oavsett om de är tillsvidareanställda, visstidsanställda eller egenföretagare (F-skattare) omfattas av den arbetsskadeförsäkring som administreras av Försäkringskassan. Den offentliga arbetsskadeförsäkringen ger ett grundskydd.

Avtalsförsäkring för anställda: Alla anställda (A-skattare), oavsett om du har en tillsvidareanställning eller olika former av visstidsanställningar, omfattas av en extra försäkring: TFA (Trygghetsförsäkring vid arbetsskada), om arbetsgivaren har kollektivavtal. TFA ingår i alla de kollektivavtal som Teaterförbundet har, och gäller från första anställningsdagen.

Egenföretagare: Arbetar du mot faktura (egenföretagare med F-skatt) måste du själv teckna en kompletterande försäkring. Uppdragsgivaren skriver ofta in i kontraktet att du ansvarar för detta.

Dessa arbetsgivare har avtal med TF

	AGS	TFA	TGL	TRS	Avtalspension SAF/LO
Med SVT/SR/UR	×	×	×	—	×
Med Medieföretagen(MF) Film/privat/tv/video, samt för talboksinläsare	×	×	×	—	×
För biopersonal (MF)	×	×	×	○	×
Med Teater- & Danscentrum (för fria grupper)	×	×	×	×	×
Med Svensk Scenkonst för privatteatrar	×	×	×	×	×
Med Svensk Scenkonst för institutionsteatrar	●	×	×	×	●

TFA – Trygghetsförsäkring för arbetsskada:

Ger ersättning för läkar- och sjukvårdskostnader, sveda och värk, invaliditet och dödsfall. Vid olycksfall i arbetet får du full ersättning för inkomstförlusten under sjukskrivning utan att behöva bevisa att arbetsgivaren vållat skadan.

AGS – Avtalsgruppsjukförsäkring:

Kompetterar sjukpenning, sjuk- eller aktivitetsersättning från försäkringskassan. AGS betalas från sjukdag 15 till och med dag 360. Ersättningen motsvarar 12,5 procent av den sjukpeng eller rehabiliteringspeng du får från sjukkassan. Till AGS finns en premiebefrielseförsäkring som innebär att försäkringen, istället för arbetsgivaren, betalar pensionspremien för avtalspension SAF-LO om du samtidigt får ersättning från Försäkringskassan i form av sjukpenning. ● På institutionsteatrar gäller andra regler.

TGL – Tjänstegrupplivförsäkring:

Försäkring om du avlider före pensionen, kompletterar den allmänna försäkringens olika former av efterlevandepension.

TRS – Omställningsavtalet TRS:

Ger omställningsstöd i form av rådgivning och, efter individuell prövning, ekonomiskt stöd. Omställningsstödet omfattar både tillsvidareanställda och visstidsanställda som arbetat hos arbetsgivare ansluten till TRS. ○ För biografpersonal gäller andra regler.

Om kvinnor och av kvinnor är en röd tråd i årets bokkrönika som sammanfattar en del av höstutgivningen på scenkonstområdet.

Böcker att läsa under julen!

GÅTAN GARBO. Den Gudomliga – Kärt barn har många namn. Kring Garbos gåtfullhet har många myter vävts. Vad är sanningen om Greta Gustafsson från Blekingegatan i Stockholm, sedermera ikonen i Hollywood som vid 36 års ålder drog sig undan offentligheten i 50 år? Konstigt nog har Garbo inte lockat fler författare att skriva romaner (vad jag vet). Olov Svelid gjorde det i "Greta Garbo och den döde mexikanen" (2007), men levererade vare sig ett porträtt eller något intressant kring Gåtan Garbo (men spelade på det). Men nu finns romanen som går i clinch med både personen och gåtan Garbo: Ellen Mattsons "*Vinterträdet*". Mattson har rätt ingång för att skriva en roman om Garbo. I en intervju säger hon att Garbo "aldrig varit någon idol för mig, men jag fascineras över konsekvensen i hennes tillbakadragenhet".

Romanen öppnar när Garbo på kryssningsfartyget Kungsholm är på väg tillbaka till USA efter en sommaresemester i hemlandet. Året är 1929 och Garbo, 24 år gammal, är redan världsstor med ett tiotal filmer bakom sig. Mest stumfilm och titlar som "En gudomlig kvinna" och "En mystisk kvinna" och hon har de mest kända filmerna framför sig.

På förstaklassdäck gömmer sig Vendela Berg bakom en livbåt. Upptäckt och framläpade av de tennisspelande Atlantkrystsarna och tagen för en snokande journalist räddas hon av just Garbo – som reser under pseudonymen Harriet Brown. Garbo tar sig an Vendela och gör henne till sin sekreterare. Därmed har Mattson skaffat sig ett par utifrånögon på Garbo och undviker att skriva boken inifrån Garbo själv. "*Vinterträdet*" bygger på gedigen research, 100 procent Garbo vad gäller fakta. Men resten lämnas i gåtfullhet och utan sanningsanspråk. Men i skönlitteraturens form når Ellen Mattson långt, mycket långt om just

det där gåtfulla utan att för den skull lösa upp någon som helst knut om gåtan Garbo.

SKRIVER OM SIG SJÄLV gör Barbara Hendricks i "*Min röst - Minnen*". Hon tar avstamp i rassegregeringens i Arkansas, USA där hon föds 1948. Och som sedan ligger som en basgång genom de 500 sidorna om en sångarkarriär som börjar i negro spirituals och leder vidare till klassisk skolning och framträdanden på operahuset världen över. Hendricks röst känner vi – och som en självklarhet medföljer en cd med nio spår med klassiskt och Billie Holiday. Men Hendricks har inte bara en stadig röst på scen, utan också som förkämpe för flyktingar och fri- och rättigheter. Om det berättar hon också ingående och starkt i boken.

"Förstår du vad jag inte säger? Om dans som samhällsomstörtande kärleksförklaring" är skriven av rektorn vid Dans- och cirkushögskolan koreografen och professorn i koreografi, Efva Lilja.

Förlaget presenterar boken som Efva Liljas sammanfattande syn på dansen som konstform efter 30 år som dansare, koreograf och konstnärlig ledare och kallar den "en dansens poetik". Det är en för pretentiös programförklaring för denna tunna och formatbehändig bok. Det duger gott att ta den för vad den är: anteckningar och teckningar, reflektioner, hugskott och skisser. Och inte minst övningar, som alltifrån kräver förberedelse ("Gå och bada. Tag ett...") till: Sitt stilla och tyst i 20 minuter. En dansens poetik, nej. Utan en personlig bok om rörelse och fysisk närvaro.

MELLAN 2006 OCH 2010 pågick Spetsprojektet för att lyfta fram kvinnliga dramatiker som glömts bort. Varför hade de glömts bort och försvunnit från repertoaren? Utöver uppsättningar som dammade av själva dramatiken ordnades seminarier

och debatter och sjösattes projekt som *Modärna kvinnor* på Stockholms stadsteater. Men vad hände sen? Glömdes de bort igen?

I Teatertidningen nr 4/12 skriver dramaturgen Stellan Larsson intressant om detta under rubriken "Har Spetsprojektets visioner gått i graven?"

En av de dramatiker som Spetsprojektet drog fram var Alfihild Agrell (1849–1923). I efterdyningarna ger nu det modiga förlaget Atrium ut hennes samlade "*Dramatiska arbeten*". Totalt elva pjäser och ett förord och framför allt fylligt och initierat efterord om själva dramatiken av professorn emerita i litteraturvetenskap vid Uppsala universitet Ingeborg Nordin Hennel.

MAN KAN LURAS ATT tro att man får mycket för pengarna när man köper Arnold Schwarzeneggers "*Total Recall*" och "*Steven Spielberg Retrospektiv*" av Richard Schickel. Men tjockleken (de väger bly och rymmer inte i väskan) står i omvänd proportionalitet till innehållet. Så vill man undgå tennisarm och spara tid gör er inte besvär.

Det lackar mot jul. Påpassligt kommer Peter Jöback i presentförpackning i "*Jag kommer hem igen till jul*" av Lena Katarina Swanberg. Textinnehållsligt pråligt och pk som en förljugen jul. Men i den medföljande cdn med en julkonsert från 2009 där talar och sjunger Peter Jöback med egen stämma.

Till sist. Skådespelaren Johan Hedenberg har skrivit en intressant bok om sin uppväxt i 60-talets mönsterförort Vällingby, "*Lill-Tarzan å jag – En berättelse från världens bästa land*". Fylla 50 reflekterar Hedenberg över varför 28 av hans barn- och ungdomsvänner redan är döda, och många av dem döda vid unga år.

GERT LUNDSTEDT

Glöm inte, hälften av historien är kvinnors!

DÄR LIGGER DEN, klosterruinen på Gotland! Det är en vacker höstdag och solen skiner men det är inte riktigt varmt. En västlig vind sveper in över ön och biter mig bryskt i kinden innan den far vidare österut, mot Baltikum sen vidare över Ryssland. Tänk om samma vind biter Vladimir Putin i kinden, filosoferar jag för mig själv. Maktens man. Hoppas den tilltar i styrka

Klosterruinen är hemlighetsfullt vacker i sin nakna skönhet. Så avklädd nu när scen och publikplatser är borttagna efter sommarens föreställningar. "Shakespeare och jag" tycks den stolt viska till mig. Nästan lite pompöst. "Nä du", viskar jag tillbaka. Jag och Shakespeare. JAG och Shakespeare. Jag är skådespelaren, och utan mig är du ingenting mer än en vacker ruin. Plötsligt ser jag dem alla; skådespelarna i sina dräkter, jag hör texten, jamberna, musiken, skratten från publiken. Dom springer på scenen, vilar på scenen, klättrar i ruinen. Jag ser färgerna. Kärlek och svek, krig och mord, intriger och skämt.

Vi och Shakespeare, tänker jag och går tillbaka över grusplan.

Jag ser att några byggkillar renoverar fasaden på Kungsgården. En dörr står på glänt och jag smiter in. Där upptäcker jag en utställning kring Roma kloster och i slutet av den finns att läsa om Romateatern; den bildades 1989 i slutet av texten läser jag: Här har stora skådespelare som bland andra (jag läser sex namn) spelat Shakespeare. Dom känner jag till, tänker jag. Men det är nåt som inte stämmer. Jag läser namnen en gång till. Det är nåt som fattas. Nu ser jag. Det finns inga kvinnliga namn bland namnen. Så egendomligt. Jag har ju själv sett dom; Kickan Holmberg, Mika-

ela Hagelberg, Nina Pontén, Lil Terzelius, Annika Hallin, Mona Andersson, Isabel Munchi, Eva Melander. För att bara nämna några av alla dessa kvinnor jag roats av under åren. Och jag har ju också stått där. Eller har jag bara drömt?

Nej, så mycket vet jag – det var inte en dröm!

Men varför inte en enda kvinna?

Kan det vara för att Romateatern vill berätta sin historia som om det var på Shakespeares tid – där alla roller spelades av män? Eller kan det vara av hänsyn till munkarna, som en gång bebodde klostret? Jag blir inte klok på detta. Jag finner inga svar.

Det är väl ingenting att haka upp sig på, tänker jag. Ta det lugnt! Det är ju bara en liten text på en vägg i Roma

Men det är något att haka upp sig på!

Denna lilla text, denna historiebereskrivning vävs samman med miljoner, miljoner andra små historiebereskrivningar och bildar den väv som är, vår tids historia. Hälften av historien är vår, kvinnornas. Låt oss alltid minnas det.

För er som inte sett oss, fast ni sett oss, eller vägrar berätta att ni har sett oss, till er säger jag: Att ni kommer i alla fall att få höra oss. Om ni inte hör oss, så kommer jag att berätta att ni inte har hört oss.

EVA MILLBERG

UNIONEN A-KASSAN

Hej

Vi vill passa på att påminna om att hålla koll på när du behöver registrera ditt kassakort och när dagar för utbetalning är under jul- och nyårshelgen. Mer information om det hittar du på www.unionensakassa.se.

Hej kulturarbetande företagare!

Du vet väl om att du kan söka medlemskap i Unionens A-kassa även som företagare? Medlemsavgiften är 140 kronor per månad.

Företagare har precis som anställda rätt till arbetslöshetsersättning vid arbetslöshet, men det finns ingen möjlighet att kombinera ersättning med egen verksamhet för den som huvudsakligen varit egen företagare.

På www.unionensakassa.se kan du läsa mer om reglerna för företagare, eller hör av dig till oss via mejl eller telefon.

Kom ihåg!

Du kan alltid skicka mejl till oss på Kultursektionen, kultursektionen@unionen.se, om du har frågor. Du når oss även på telefon, 0770-77 77 88, mellan klockan 9.00-11.00.

FRISTÅENDE KURS

Stora scenens språk - sång - 15 hp
Sista ansökningsdag 14 jan 2013

www.operahogskolan.se

Grattis alla medlemmar!

Från årsskiftet får ni en ny tidning

Akt byter namn till

scen & film

Teaterförbundet – för scen och film

Verkställande utskottet

Anna Carlson, [skådespelare] ordförande, **Gunnar Lundberg** (sångare), förste vice ordförande, **Minna Krook** [dansare/koreograf], andre vice ordförande, samt **Simon Norrthon**, skådespelare och **Thomas Nording** [scen tekniker].

Övriga förbundsledamöter

Viktoria Dalborg, [cirkusartist], **Mathias Lafolie** [regissör], **Karin Larsson**, [skådespelare], **Jenny Larsson**, [tekniker], **Annika Stöberg**, [film-maskör], **Katarina Hultin**, [administratör], **Beatrice Järås**, [skådespelare/musikalartist], **Pontus Plaenge**, [skådespelare/regissör], **Peter Schildt**, [filmregissör] och **Ulla Svedin**, [skådespelare].

Vill du kontakta en förbundsstyrelseledamot:

Gå in på hemsidan: www.teaterforbundet.se

Under fliken organisation finns e-postadresser.

Teaterförbundets kansli:

Besöksadress: Kaplansbacken 2A

Postadress: Teaterförbundet, Box 127 10, 112 94 Stockholm.

Telefon (växel) 08-441 13 00

Fax 08-653 95 07

Öppetider: Vardagar 09.00–16.30

lunchstängt 12.00–13.00.

Teaterförbundet
/ för scen och film

MEDLEMSANNONSER

Uthyrer Portugal Liten lägenhet (2 rok) i centrala Lissabon med utsikt över Floden uthyrer för kortare eller längre perioder. Ring Solveig Nordlund 0734-411825.

SKÅDESPELARE

Ledamot i skådespelaravdelningen JOHAN SVENSSON:

*Tryggt
att ha TF
i ryggen!*

DET ÄR NU FLERA ÅR sedan jag gick med i Teaterförbundet, men jag minns tydligt upplevelsen av den delaktighet och legitimitet jag hade då – och har idag. För mig som frilansande skådespelare har det alltid varit en trygghet att ha Teaterförbundets kunskap och kompetens att vända mig till när jag behövt hjälp i kniviga situationer.

Det är inte självklart att man som scenkonstnär också har förmågan att begripa varje juridisk nyans i ett kontrakt, eller om den ena eller andra procentsatsen ska vara medräknad eller ej.

Det kan flimra för ögonen av blanketter och paragrafer! Kanske kan ärrade gamla skådisrävar försvara sig bra mot marknadens aktörers ibland listiga sätt att få ner sina kostnader, men när man är ung, ny och hungrig på erfarenhet och plats i världen, är det inte så konstigt om man går vilse. Då behövs någon man kan vända sig till, med frågor och funderingar.

Jag hoppas att du och jag kan bidra till att Teaterförbundet kan fortsätta att verka aktivt och starkt även i ett föränderligt samhälle!

JOHAN SVENSSON

*Vill du annonsera i nya tidningen scen & film?
Kontakta sb-media AB: 08-545 160 60*

Om du fastnat...

Kreativa Samtal
enskilda samtal om din kreativa utveckling

Få din kreativitet speglad i möten
fokuserade på just din skaparkraft.

ClaesArt www.claeskreativt.se
Tel 073 100 49 00 - info@claeskreativt.se

teaterunionen

TEATERUNIONEN SWEDISH ITI // Kaplansbacken 2 // SE-112 24 Stockholm // T +46 8 462 25 30 // info@teaterunionen.se

SCENKONST BIENNALEN

JÖNKÖPING 21–26 MAJ 2013

www.scenkonstbiennalen.se

Arbetet med föreställningarna, seminarieprogrammet och workshoparna till Scenkonstbiennalen är i full gång och beräknas vara klart i januari 2013, men redan nu kan du gå in på Biennalens nya hemsida! På hemsidan finns praktiskt information om nästa Scenkonstbiennal som äger rum i Jönköping den 21–26 maj 2013. Hemsidan hittar du på www.scenkonstbiennalen.se

Stipendium för danceWEBs sommarprogram

danceWEB Europe är ett nätverk av dansare, koreografer, danskompanier och dylikt. Varje år kan unga dansare och koreografer som är verksamma inom samtida dans ansöka om att delta i det månadslånga stipendieprogram danceWEB driver i Wien. Programmet innehåller bland annat träning, seminarier, koreografiprojekt och föreställningar. Konstnärsnämnden fördelar varje år ett eller ett par stipendier till svenska deltagare. Stipendiet täcker deltagaravgift, bostad och resekostnader. Deadline för stipendiet är den 15 december 2012. Läs mer på www.konstnarsnamnden.se

Barn- och ungdomsfestival i Lettland

Den tredje upplagan av den internationella scenkonstfestivalen No-Mad-I kommer äga rum i Valmiera och Riga i juli 2013. Festivalen är den enda i Lettland för barn och ungdomsteater. No-Mad-I letar nu efter teater-, dans-, och cirkusföreställ-

ningar för barn och ungdomar med temat integration. Deadline för anmälan är den 11 januari 2013. Läs mer om festivalen och ansökan på www.nomadi.lv

Ansök till BE Festival

BE Festival letar efter produktioner från hela Europa till sin nästa festival som äger rum den 2–7 juli i Birmingham, Storbritannien. Festivalen söker efter föreställningar som arbetar gränsöverskridande, både språkligt, kulturellt och konstnärligt. Deadline för ansökan är den 11 januari 2013. Läs mer på befestival.org

Nordiska kulturfonden, deadline den 1 februari

Nordiska kulturfonden har fyra ansökningsdatum per år. Fondens uppgift är att främja det kulturella samarbetet mellan de nordiska länderna, Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige, samt de självstyrande områdena Färöarna, Grönland och Åland. Nästa deadline är den 1 februari 2013. Läs mer på www.nordisk-kulturfond.org

Dansfestival i Värmland

Dans i Värmland anordnar den fjärde upplagan av den internationella dansfestivalen ABUNDANCE. Festivalen går av stapeln den 5–7 september 2013. Dans i Värmland bjuder nu in koreografer, dansare och föreläsare till att ansöka om medverka. Sista ansökningsdatum är den 3 januari 2013. Läs mer på dans-i-varmland.regionvarmland.se/abundance

Stockholm Fringe Fest 2013

Stockholm Fringe Fest (Stoff) planerar in-

för sin nästkommande festival den 21–24 augusti 2013 och har nu öppnat upp för ansökan. Både grupper och individuella artister kan söka och fokus ligger på nyskapande scenkonst. Deadline är den 2 februari 2013. På stockholmfringe.com finns ansökningshandlingar och övrig information om festivalen.

Upprop mot fängslade kulturarbetare

I maj 2011 blev medlemmar i gruppen Kabir Kala Manch (KKM) fängslade av polisen i Pune, Indien, efter att ha framfört politiska sånger och texter. Polisen anklagade gruppen för att propagera för vänsterrörelsen Naxaliten. Två av medlemmarna sitter fortfarande fängslade medan övriga medlemmar har gått under jorden i rädsla för polisen. Människorättsaktivister hävdar att det är KKM:s kritik mot demokratiska misslyckanden, förtryck och kastsamhället som gjort att myndigheterna vill tysta ner dem. Du kan hitta mer information samt skriva på ett upprop om att frigge de fängslade medlemmarna här: www.change.org/petitions/release-kabir-kala-manch-members.

Lägenhet

Teaterunionen kommer ta emot en EU-stipendiat från Kroatien några månader under våren 2013. Har du ett boende att hyra ut under våren? I så fall får du gärna kontakta oss på info@teaterunionen.se.

Jul och nyår nalkas! Inför 2013 har Akt i förtroende talat lite med politiker och andra centrala figurer på scen- och filmområdet om vilka nyårslöften de tänker avge. Här är några röster:

Ni vill att jag sätter mig in i hur en teaterproduktion fungerar. Så jag lovar att prya på Dramaten och Kungliga Operas verkstäder i Gäddviken, det blir bra eller hur!

Jag lovar att alla koreografer och dansare ska få löner i enlighet med kollektivavtalet när de jobbar i SVT-produktioner.

Lovar? Jag... Jag lovar inget bestämt det har jag lovat Anders Borg.

Jag lovar att gå emot kulturministerns syn om att skattesänkningar är viktigare än höjda kulturanslag.

Trots skrivningarna i det nya filmavtalet så lovar jag att inte ta det konstnärliga huvudansvaret för långfilmerna – för publikens skull".

Jag ska gå på minst två frigruppställningar och två svenska filmer. Ja, jag måste väl också lova att det inte blir krimistorier, men det är svårt...

Jag lovar att anställda på Näringsdepartementets underlydande organ inte ska ha konferenser i slottsmiljö, bara på mindre herresäten och med endast två rätter...

God jul och gott nytt år!